

מחבר הספר יושב בקומה העליונה

Reviewed Work(s): *מתאנש סג סתבהא סג*, קילאיב, רנרב, / וונגע, רנרב, קילאיב, *מתאנש סג סתבהא סג* by ראב מייח

Review by: אהוד בן עזר

Source:

Moznaim /

מאזנים

Vol. No. 1 / 1992), pp. 30-31 *חשוך תשנ"ג נובמבר*

Published by: Hebrew Writers Association in Israel

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/23939897>

Accessed: 13-05-2018 09:07 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Hebrew Writers Association in Israel is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Moznaim* / *מאזנים*.

JSTOR

<http://www.jstor.org>

מחבר הספר יושב בקומה העליונה

אהוד בן עזר

מושגים זה לתיאור מצב מגוחך וידוע; אלא זו התחושה ההרסנית המפעפעת בלב רבים מהסופרים – כי לרומאן הבדוי יש כיום חיי שעה בלבד, בעיקר בהד התקשורת שמצליחים ליצור הספר או הסופר במשך שבועיים-שלושה, והם המעניקים לו גם את אמינותו קצרת-המועד; אחר-כך, כמו בעיתונות, כמו בחדשות, דוחה החדש את הישן, והחדש מתיישן עד מהרה גם הוא.

לכן באה הרתיעה מן ההווה ומן הבידיון, ומתעוררת נטייה להיאחז בחומר שאינו בדוי, בקלאסיקה, שמצד אחד אין קיום לתרבות העברית מבלעדיה ומצד שני מרבית קהל הקוראים של היום מנותק ממנה משום שהוא מסתפק בקריאת ראיונות עם סופרים בניימינו ובעלעול בספריהם.

ספרי הפרשנות, כמו גם הלימוד בבתי-הספר ובאוניברסיטאות, אינם מחיים קלסיקונים כבר, עגנון וביאליק; אבל העלאת העולם שבו חיו ויצרו גיבורי-עבר אלה של התרבות העברית – כאן יש פינה שבה הסופר בניימינו צועד בביטחון, יודע שלכל מילה שגאל וחיבר וצירף ממקורות כה רבים – תהיה מעתה נידבק קבוע בתרבות העברית לדורותיה; זוהי כמעט כתיבה בנוסח הספרות התורנית, שבה כל דור מוסיף רובד חדש של פרשנות לדברי קודמיו, ובהסוואה של המשכיות יוצר דבר-מה חדש, לעיתים אף שונה באופן דיאלקטי, מהפכני, מקודמיו.

גם לכתיבה זו יש מחיר מסויים. הקורא, הבא אל ספרו של חיים באר, אינו יכול

הוא יכולתו להחיותה באמצעות תיאור פרקים מחיי שלושה מענקה; כשרונו לגלות את הפיקאנטריה, את האניקדוטה, ואת ההקשר התרבותי הרחב של כל עדות נפרדת, שנבחרה על-ידו – מביאים לכך, שספרו מרתק לא פחות מיצירותיהם של שלושה הסופרים, ואולי הוא יותר קומוניקאטיבי לקורא בניימינו.

לעיתים נדירות חושף באר בספר את צפונות נפשו-שלו. אחת ההזדמנויות היא תגובתו להתעלמות ברנר מדברי הביקורת, הרצופים מחמאות, ששיגר לו ביאליק במכתב משנת 1904.

"האם באמת לא נגעו בו הדברים ושמה פישרן של הארשת הקפואה, ההתכווצות, ההתבצרות מאחורי שתיקה, טמון בהכרה שמי שנענה למחמאות סופו שיהיה חייב להפנים גם זלזול וביטול ודברי רשעות. ועל-כן מוטב שלא להניח עד כמה שאפשר לחוות-דעתו של הזולת לפעפע פנימה שמא תיהפך לארס, שמא תסית אותך מן הדרך העצמאית שאתה מבקש ללכת בה ותטה אותך אל דרכיו. ההיאטמות, נותנת הדעת, היתה בעיני ברנר המתכון להגיינה הנפשית של היוצר." (עמ' 62).

"גם אהבתם גם שנאתם" נכתב אולי על רקע משבר מסויים בספרות הבדוייה, שאינו אופייני רק לדרכו של חיים באר כמספר אלא למציאות התרבותית שנוצרה בארץ בשנים האחרונות. זו אינה רק אכזבה של סופר מאי-התקבלות הרומאן האחרון שלו על-ידי מרבית המבקרים, ומאיי-הכללות ספרו ב"קלאסיקה בת-ימינו" (אם אפשר להשתמש בצירוף

חיים באר / גם אהבתם גם שנאתם
שנאתם, ביאליק, ברנר, עגנון /
מערכות-יחסים / הוצאת עם
עובד. תל-אביב. 1992. 396 עמ'.

הספר "גם אהבתם גם שנאתם", שחיבר חיים באר, הוא תעודת-כבוד לספרות ולתרבות העברית, אם הגיעו למידת בשלות גבוהה כזו, שאפילו חיי סופריהן הגדולים נעשו נושא לסיפור מרתק, הפורש את מערכות היחסים ביניהם בעוצמה מפתיעה. הספר נקרא כרומאן מעולה, ששלושת גיבוריו: ברנר, עגנון וביאליק – מככבים בו חליפות, כאשר כל אחד מואר מצד עצמו ויצירתו, מצד יחסי האחרים כלפיו ומצד מערכות היחסים האחרות שסבבו אותו. והכל מתועד בעבודה שקדנית, באיסוף פרטים המעורר השתאות; ביכולת ספרותית, אולי גם עיתונאית – לתת את העיקר מכל מכתב, עדות, פיסת חומר ביוגרפית, ספרותי ודוקומנטארי; זאת מבלי ליפול בפח המובאות הכבדות והארוכות, אלא בדרך הרצאה שוטפת, רבת חן ומיטיבה להבין ללב אנוש, גם כאשר האנוש הוא סופר, ואפילו הסופר הוא עגנון, הנחשב למי שלא היה בעל ביוגרפיה מרתקת, ולכאורה לא חשף עצמו ביצירתו.

חיים באר מתגלה בספרו זה כ"אחרון הקלסיקאים"; החוט המקשר אותו אל הקלאסיקה של הספרות העברית החדשה

העליונה, שבה יושב ומתבונן בהן חיים באר?

הרי כדי לטעון שצריך היה להזיז פסיק אחד בספר – יש לאסוף ולהביא כשלושים מובאות, מכל שלוש קומותיו, ולהתווכח עימן. ומה יצא מזה? אני כבר קראתי את הספר. ואתה, הקורא את רשימתי, האם קיווית שאתן לך את תוכנו כדי שתוכל להביע עליו דיעה מבלי שקראת אותו? לא, לך קרא את הספר, אחרת אין לי מה לדבר איתך עליו. □

אור חדש על כל אחת מהדמויות מצד עצמה, ומוסיף לה קווים לא־ידועים.

קומה רביעית: בא חיים באר, אוסף את כל אלה, מוסיף עליהם חומר רב, בעיקר ההתכתבויות, שחלקן מתפרסם לראשונה, ומציג שלוש דמויות חדשות־ישנות: ברנר, ביאליק ועגנון, כפי שהם ניראים בעיניו, ובעיקר על־פי תבניות היחסים שביניהם, מעלותיהם ומורדותיהם.

עכשיו יבוא המבקר ויבקר את השתקפויות ברנר, ביאליק ועגנון בקומה

להיות קורא בער. מי שלא קרא מימיו מקצת יצירותיהם של שלושה סופרים־גיבורי, ומי שלא קרא קצת על חייהם – ספק אם יוכל ליהנות מקריאתו. ספק אם הספר עשוי לעניין קהל זר, בתרגום. כל־כולו מכוון לקהל אליטיסטי מאד, לכמה מאות קוראים לא־צעירים, שברנר, ביאליק ועגנון הם חלק מתבנית חייהם הרוחנית, מעולם האסוציאציות שלהם, ואולי גם מהגדרתם את עצמם כיהודים וכישראלים. כמאה ויותר מקוראים אלה כבר נזכרים בשמותיהם בדברי התודה של המחבר בפתיחת ספרו ובביבליוגרפיה העשירה הנלווית אליו. אילו כל השמות הנזכרים בספר היו עדיין בחיים – היה באר מתעשר במאות רבות של קוראים נאמנים.

תרבות אינה נבנית מזיקוקין די־נור של מבצעי פרסומת של יחצ"נים וריזום, שלעיתים מפרסמים יצירות גרועות ולעיתים טובות, באותה מידה של קולניות ואפקטיביות, עד שקהל הקוראים כבר אינו מבחין בין עיקר לספל. תרבות נבנית מספרים כ"גם אהבתם גם שנאתם", שאולי הם בעיקר ספרים לסופרים, לסופרים בני ימינו, כגון חיים באר עצמו, וכגון כותב רשימה זו – שנדמה להם לעיתים שאם כך היו חיי הסופרים קודמיהם, אולי הם עצמם אינם חיים את החיים שסופרים צריכים לחיותם אלא חיים חיי זעיר־בורגנים זהירים, הכלואים בבועה המוגנת וצרת־האופקים של ההווה הישראלית בת־ימינו. עכשיו ישאל הקורא: ואיפה הביקורת על הספר?

הביקורת היא: שב וקרא. אחרת, עלי לכתוב למענך רשימה ארוכה לפחות כאורך מחצית הספר, וזאת משום שהוא ניבנה קומה על־גבי קומה.

קומה ראשונה: כמעט כל יצירות השלושה, מהן עולה דמות דיוקנו של כל אחד מהם.

קומה שנייה: הספרות העניפה העוסקת ביצירות וביוצרים הללו, ומעשירה דמות דיוקנו של כל אחד מהם, הן מצד הביקורת והמחקר הספרותיים והן מצד ספרות הזכרונות עליהם.

קומה שלישית: החומר הביוגרפי והדוקומנטרי העשיר והמקורי, השופך

אילן תורן

שיר המעלות השני

היא רצתה שאשאנה

בואדי צאליב,

מדרגות נשאות אל כתף הר

והיא רצתה שאשאנה.

מעלות ומדרגות חברו יחדיו

ונמנעתי משאת.

וטוב היה בעמק הצלב

אתה במצלב, בגיא הנסתר,

בחיק, הנפתח בנקיק,

השוקק נפעה, השופעת מפנה.

הסחלב עודנו, דומה, נעוץ

בעמקי צלבה המוצל

בואדי צאליב על המדרגות

רצתה שאשאנה

בנדי.

אבן נותרה במקום בו נשרה מעמי

ונשאה עמה את צלבה.